

Promemoria

*Utvecklad bedömning av
finanspolitikens lång-
siktiga hållbarhet*

1	Inledning.....	4
2	Hur görs hållbarhetsberäkningarna?.....	4
2.1	Övergripande tillvägagångssätt	4
2.2	Produktion	4
2.2.1	Arbetsmarknaden och antalet arbetade timmar.....	4
2.2.2	Produktivitet	5
2.2.3	Beräkning av produktionen till marknadspris.....	5
2.3	BNP:s användning	5
2.4	Offentlig sektor	5
2.4.1	Offentlig konsumtion	5
2.4.2	Offentliga transfereringar	6
2.4.3	Offentliga investeringar.....	6
2.4.4	Offentliga inkomster	7
2.5	Övriga antaganden	7
2.5.1	Från prognos till långsiktig framskrivning.....	7
2.5.2	Inflation och löner	7
2.5.3	Avkastning på kapital	7
2.5.4	Demografins utveckling	7
3	Definitioner	8
3.1	Den intertemporala budgetrestriktionen	8
3.2	Indikatorer på finansiell hållbarhet.....	8
3.2.1	S1.....	8
3.2.2	S2.....	9
3.2.3	Tolkning, fördelar och nackdelar med S1 och S2.....	10
4	Känsligheten i beräkningarna	10
4.1	Mer fritid	10
4.2	Ökad standard.....	11
4.3	Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster	12
4.4	Lägre inträdesålder.....	12
4.5	Högre utträdesålder.....	13
4.6	Ett längre arbetsliv	13
4.7	Förbättrad integration	14
4.8	Ökat kvinnligt arbetskraftsdeltagande	15
4.9	Förbättrad hälsa	15
4.10	Högre produktivitet i offentlig sektor	16
4.11	Högre jämviktsarbetslöshet	16
4.12	Högre sysselsättningsgrad.....	17
4.13	Sammanfattning av känslighetsanalyserna	17
5	Tabellbilaga.....	18
5.1	Scenariot Oförändrat beteende.....	18
5.2	Scenariot Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster.....	19
5.3	Scenariot Ett längre arbetsliv	21

1 Inledning

I avsnitt 11 i 2014 års ekonomiska vårproposition bedöms finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. Följande promemoria är avsedd att närmare beskriva hur de långsiktiga hållbarhetsberäkningarna genomförs, de tekniska begrepp som används och de känslighetsanalyser som görs. I en tabellbilaga redovisas dessutom några av scenarierna.

2 Hur görs hållbarhetsberäkningarna?

I denna del beskrivs den metodik som används för att göra hållbarhetskalkylerna. Först görs en övergripande presentation av beräkningarna. Därefter beskrivs närmare hur kalkylerna görs för ekonomins olika sektorer. Hållbarhetsberäkningarna görs med hjälp av fyra olika beräkningsmodeller; LMOD, CMOD, AMOD och SESIM. Beräkningarna hålls samman i modellen LMOD.

2.1 Övergripande tillvägagångssätt

På lång sikt antas ekonomin vara utbudsstyrd. Det betyder att det är antalet arbetade timmar tillsammans med produktiviteten i de olika sektorerna som styr BNP från produktionsidan. Offentlig konsumtion i volym beräknas separat, varpå antalet timmar som behövs för att producera denna volym beräknas. Det totala antalet arbetade timmar i ekonomin minus arbetade timmar i den offentliga sektorn ger antalet arbetade timmar i näringslivet. Produktiviteten i näringslivet tillsammans med de arbetade timmarna i näringslivet ger näringslivets produktion.

Från användningssidan beräknas privat konsumtion, totala investeringar och import som fasta andelar av nominell BNP. Exporten utgörs av skillnaden mellan BNP och övriga användningsområden, dvs. hushållens konsumtionsutgifter, offentlig konsumtion, investeringar och import. Från dessa användningsområden beräknas sedan offentliga inkomster i form av varuanknutna indirekta skatter och subventioner. Utbetalda pensioner

beräknas separat i mikrosimuleringsmodellen SESIM. Man kan då utifrån de beräknade utgifterna och inkomsterna beräkna det finansiella sparandet i offentlig sektor, och därigenom göra olika hållbarhetsbedömningar, bland annat med hjälp av hållbarhetsindikatorerna S1 och S2.

2.2 Produktion

Hur den totala produktionen utvecklas bestäms dels av antalet arbetade timmar, dels av produktiviteten. I denna del redovisas först hur utvecklingen på arbetsmarknaden och antalet arbetade timmar beräknas. Därefter redovisas antagandena om produktiviteten och slutligen hur BNP från produktionsidan bestäms.

2.2.1 Arbetsmarknaden och antalet arbetade timmar

Utvecklingen på arbetsmarknaden beräknas med hjälp av arbetsmarknadsstatistik för personer i ettårsklasser i åldrarna 15–74 år efter kön och födelseland.¹ Fyra olika födelseområden används: Sverige, Norden utom Sverige, Europa utom Norden och utanför Europa. Totalt finns det 480 (=60*2*4) olika grupper.

För respektive grupp beräknas kvoter för arbetslöshet, genomsnittlig arbetstid, sysselsättningsgrad, arbetskraftsdeltagande, grad av sjukfrånvaro samt andel av befolkningen som får sjuk- och aktivitetsersättning. Grundantagandet är att dessa kvoter hålls konstanta i framskrivningen, vilket kan tolkas som oförändrat arbetsmarknadsbeteende. Kvoterna och befolkningsprognosen används därefter för att skriva fram olika arbetsmarknadsvariabler som t.ex. arbetade timmar och sysselsättning. De olika kvoterna kan ändras för att beskriva en förändring i beteendet och för att beräkna olika arbetsmarknadsscenarier.

---

¹ Data kommer från arbetskraftsundersökningarna (AKU) 2008. Bedömningen är att arbetsmarknaden var nära jämvikt 2008, varför detta år används i beräkningarna.

Framskrivningen ger utvecklingen av totalt antal arbetade timmar framöver som därefter delas upp på offentlig respektive privat sektor.

Antalet arbetade timmar i den offentliga sektorn beräknas först. Kravet är att antalet offentligt arbetade timmar ska vara tillräckligt stort för att nå den beräknade offentliga produktionen. Storleken på offentlig produktion bestäms i sin tur av offentlig konsumtion och antagandet om en oförändrad privatiseringsgrad. Antalet arbetade timmar i näringslivet beräknas därefter som skillnaden mellan det totala antalet arbetade timmar och antalet arbetade timmar i den offentliga sektorn.

2.2.2 Produktivitet

Den underliggande trendmässiga produktivitet utvecklingen i näringslivet antas vara 2,0 procent 2018. Därefter ökar den successivt mot 2,2 procent fram till 2030 och ligger sedan kvar på den nivån framöver. Produktivitetstillväxten i näringslivet har sin utgångspunkt i en analys av den historiska utvecklingen. Med undantag för 2007–2009 har produktivitet utvecklingen i Sverige varit stark de senaste två decennierna i en internationell jämförelse. Det är dock rimligt att anta att den på sikt anpassas mot internationella tillväxttakter. Den svaga utvecklingen 2007–2009 har inte påverkat synen på den långsiktiga produktivitet utvecklingen.

Tillväxttakten i den offentliga sektorns produktivitet antas vara noll från 2019.

2.2.3 Beräkning av produktionen till marknadspris

Produktionen beräknas som summan av tre huvudkomponenter. Den första komponenten är produktionen i näringslivet som beräknas som produkten av antalet arbetade timmar i privat sektor och produktiviteten i näringslivet. Den andra komponenten är den offentliga produktionen som skrivs fram som en kvot av offentlig konsumtion i respektive delsektor (stat, kommun och landsting). Kvoten anger hur stor del av den offentliga konsumtionen som produceras offentligt medan resterande del produceras privat. Den tredje huvudkomponenten är de varuanknutna indirekta skatterna som beräknas utifrån privat och offentlig konsumtion samt subventioner.

2.3 BNP:s användning

BNP bestäms från produktionssidan. Användningssidan beräknas genom att fördela BNP på de olika delkomponenterna i försörjningsbalansen.

Hushållens konsumtionsutgifter antas öka successivt till 50 procent av BNP 2028 för att därefter ligga på samma nivå i framöver.

Investeringarna totalt antas öka successivt fram till 2028, och antas därefter utgöra 20 procent av nominell BNP, medan lagerinvesteringarna antas uppgå till 2 procent av nominell BNP. Importen ökar något framöver som andel av BNP och når 50 procent 2050. En successiv anpassning sker till de antagna BNP-andelarna.

Framskrivningen av offentlig konsumtion beskrivs i avsnitt 2.4.1 i denna promemoria.

Den återstående komponenten i försörjningsbalansen är exporten som i kalkylerna beräknas residualt som skillnaden mellan BNP och dess övriga användningsområden, vilket innebär att exporten kan hamna i obalans. Ett högt finansiellt sparande i offentlig sektor måste balanseras av ett lågt sparande i någon annan sektor. Detta antas ske i utlandssektorn. Obalanser i den offentliga sektorns finansiella sparande genererar därför en motsvarande obalans i utrikeshandeln och därmed även i bytesbalansen.

2.4 Offentlig sektor

Framskrivningen av den offentliga sektorns finanser kan delas upp i 4 delar; offentlig konsumtion, offentliga transfereringar, offentliga investeringar och offentliga inkomster.

2.4.1 Offentlig konsumtion

Framskrivningen av den offentliga konsumtionen utgår från 2018 års nivå.

Den offentliga konsumtionen i fasta priser skrivs fram med hjälp av den demografiska utvecklingen. Volymen i den offentliga konsumtionen per person i olika åldersklasser hålls som utgångspunkt konstant över tiden. Detta kan tolkas som att standarden på de offentliga välfärdstjänsterna hålls konstant på dagens nivå. Metoden innebär att det inte sker

några ambitionshöjningar i utbudet av offentligfinansierade välfärdstjänster.

Den offentliga konsumtionen kan delas in i en kollektiv del som konsumeras av alla invånare i samma utsträckning, och i en del som konsumeras individuellt.

Exempel på den individuella konsumtionen är barnomsorg, sjukvård, utbildning och äldreomsorg. Den kollektiva konsumtionen, som konsumeras gemensamt, utgörs av försvar och rättsväsende.

I beräkningarna av den individuella konsumtionen används data från Statistiska centralbyråns (SCB) STAR-register år 2010², och från Socialstyrelsen (för år 2012). Tillsammans med SCB:s befolkningsprognos uppdelad på ålder och kön kan den individuella konsumtionsvolymen därmed beräknas framåt i tiden.

Beräkningsmetoden innebär att alla generationer följer samma konsumtionsmönster över tid. Exempelvis konsumerar en 70-årig man i genomsnitt lika mycket äldreomsorg 2090 som en 70-årig man 2018. I denna mening är standarden i offentliga tjänster konstant över tid. Eftersom produktiviteten inom sektorn antas vara noll betyder detta också att personaltätheten är konstant över tid.

Den kollektiva offentliga konsumtionen skrivs fram med den totala befolkningsutvecklingen. En tvåprocentig ökning av befolkningen innebär därför att även den offentliga konsumtionen av försvar ökar med två procent i fasta priser. Befolkningens sammansättning påverkar inte storleken på den kollektiva offentliga konsumtionen i kalkylen.

En stor del av den offentliga konsumtionen produceras i offentlig sektor. Produktionen i offentlig sektor är i allmänhet arbetskraftsintensiv och möjligheterna till produktivetsökningar är därmed relativt begränsade.

Den offentliga konsumtionen i nominella termer beräknas genom att multiplicera den demografiskt betingade volymutvecklingen med priset på offentlig konsumtion. Priset på den offentliga konsumtionen antas följa en sammanvägning av priset på de ingående delarna i bruttoproduktionen, dvs. timlöner, pris på

förbrukning och priset på kapitalförslitning (investeringspriset).

2.4.2 Offentliga transfereringar

Framskrivningen av transfereringarna utgår från 2018 års nivåer.

Enligt regelverket följer vissa ersättningar den allmänna inkomstutvecklingen i ekonomin, t.ex. sjukpenning, medan andra följer prisutvecklingen, som t.ex. studiebidragen. En del ersättningar är nominellt oförändrade i frånvaro av politiska beslut, som t.ex. barnbidrag.

I dessa beräkningar antas dock att de genomsnittliga ersättningarna ökar i takt med genomsnittslönen, dvs. lönen per sysselsatt person. Detta innebär att vissa reformer antas genomföras i takt med att ekonomin växer. Taken i socialförsäkringssystemen höjs successivt. Inkomstgapet mellan bidragstagare och löntagare hålls därmed konstant på 2018 års nivå.

Transfereringarna antas följa den demografiska utvecklingen. Exempelvis antas föräldraförsäkringen följa utvecklingen av antalet 0–4-åringar. Socialbidrag och arbetslöshetsförsäkringen följer antalet arbetslösa. Pensionsutgifterna beräknas separat med Finansdepartementets dynamiska mikrosimuleringsmodell SESIM.³ Beräkningen av pensionsutgifterna bygger på den demografiska utvecklingen, de ekonomiska förutsättningarna samt gällande regelverk. Den genomsnittliga pensionsåldern antas vara 65 år om inget annat anges.

2.4.3 Offentliga investeringar

De offentliga investeringarna skrivs fram som en konstant andel av den offentliga konsumtionen i löpande pris. Andelen antas vara 25 procent i staten och 9 procent i kommunsektorn.

² Utom för två serier, som har 2008 respektive 2009 som år.

³ För en närmare beskrivning av modellen se Flood m.fl., SESIM III – a Swedish dynamic micro simulation model, 2005, som kan laddas ned från www.sesim.org.

2.4.4 Offentliga inkomster

Den offentliga sektorns skatter beräknas som en fast andel av respektive skattebas. Ett antal underförstådda skattekvoter beräknas för år 2018, se tabell 2.1. Dessa kvoter antas vara konstanta framöver, vilket ska avspegla oförändrade skatteregler.⁴

Detta innebär att skatteinkomsterna följer utvecklingen i skattebasen. De offentliga inkomsterna som andel av BNP kan därför variera om skattebaserna utvecklas på annat sätt än BNP.

Tabell 2.1 Skatte- och avgiftsbaser

Skatter och avgifter	Skatte- och avgiftsbaser
Hushållens direkta skatter	Lönesumma, beskattningsbara pensioner och transfereringar
Hushållens egenavgifter	Lönesumman och beskattningsbara transfereringar
Företagens direkta skatter	Näringslivets vinst
Indirekta skatter ¹	Privat konsumtion och offentlig konsumtion, BNP
Arbetsgivaravgifter och egenföretagaravgifter ²	Lönesumma och företagarkomster

¹ Exklusive löneberoende indirekta skatter.

² Inklusiva löneberoende indirekta skatter.

2.5 Övriga antaganden

2.5.1 Från prognos till långsiktig framskrivning

Hållbarhetsberäkningarna grundar sig på en långsiktig framskrivning som utgår från en prognos. För 2014–2018 används prognosen som presenteras i 2014 års ekonomiska vårproposition.

2.5.2 Inflation och löner

Riksbanken antas driva en penningpolitik som medför att inflationen ligger på två procent. Lönekostnads- och bruttovinstandelen i näringslivet antas vara konstanta på lång sikt. Lönerna bestäms därmed av prisnivån och

produktiviteten. En högre produktivitet och högre BNP-deflator skapar utrymme för högre löner. Lönerna i den offentliga sektorn växer i takt med lönerna i den privata sektorn.

2.5.3 Avkastning på kapital

På lång sikt antas de genomsnittliga inkomst- och utgiftsräntorna vara desamma i samtliga sektorer i ekonomin. Den antagna nominella räntesatsen är 5 procent. Med en inflation på 2 procent är realräntan därmed 3 procent. Förutom räntebärande tillgångar har den offentliga sektorn även icke räntebärande tillgångar. Avkastningen på dessa tillgångar består av aktieutdelningar och värdeförändring. Utdelningarna antas på sikt uppgå till 3 procent och värdeökningen till 2 procent. Därmed uppgår den totala avkastningen till 5 procent, vilket är densamma som för räntebärande tillgångar.

Det är troligt att det även på lång sikt förekommer skillnader mellan inlånings- och utlåningsräntor och att det finns skillnader mellan sektorer. Det är även troligt att avkastningen på icke räntebärande tillgångar är högre än för räntebärande på lång sikt. Antagandet för avkastningen på finansiellt kapital är dock till för att förenkla och för att undvika att fokus i analysen flyttas från centrala frågor till frågor kring skulldynamiken.

2.5.4 Demografins utveckling

I beräkningarna antas utvecklingen av folkmängden följa SCB:s befolkningsprognos från april 2013. I prognosen ökar folkmängden med i genomsnitt med knappt 46 000 personer per år fram till 2050. I genomsnitt invandrar 90 000 personer per år och 64 000 utvandrar. Antalet födda är drygt 123 000 per år och antalet som dör är i genomsnitt 102 000. Fruktsamheten antas falla från dagens 1,92 barn per kvinna till 1,91. Dödligheten antas fortsätta minska, särskilt i äldre åldrar, vilket medför att medellivslängden ökar. Fram till 2050 förväntas kvinnornas

⁴ Den implicita skattekvoten för bolagsskatt anpassas till en uppskattad långsiktig nivå.

medellivslängd öka med 4,4 år och männens med 5,8 år.⁵

Tabell 2.2 Demografin i Sverige 2012-2100

	2013	2050	2100
Folkmängd	9 644 864	11 342 891	13 043 901
Invandring	115 845	86 373	97 123
Utvandring	50 715	69 994	79 712
Födda	113 593	130 963	138 705
Döda	90 402	112 067	118 788
Födelsetal	1,92	1,91	1,91
Medellivslängd män	79,9	85,7	90,0
Medellivslängd kv.	83,5	87,9	91,8

Källa: Statistiska centralbyrån.

3 Definitioner

I denna del definieras och beskrivs ett antal av de mer tekniska begrepp som berör offentlig-finansiell hållbarhet.

3.1 Den intertemporala budgetrestriktionen

Ett nödvändigt villkor för att finanspolitiken ska bedömas vara finansiellt hållbar är att den offentliga budgeten balanserar över tid. Att detta villkor är uppfyllt bedöms via den offentliga sektorns s.k. intertemporala budgetvillkor. Villkoret innebär att den initiala nettoförmögenheten tillsammans med nuvarande och framtida skatteintäkter samt övriga inkomster ska vara tillräckligt stora för att finansiera de offentliga utgifterna över tiden. Om det intertemporala budgetvillkoret är uppfyllt är finanspolitiken finansiellt hållbar.

Den offentliga sektorns intertemporala budgetvillkor kan uttryckas som:

$$D_{t_0} = \sum_{t=t_0+1}^{\infty} \frac{PB_t}{(1+r)^{t-t_0}}$$

D_{t_0} initial nettoskuld andel av BNP
 PB primärt finansiellt sparande, andel av BNP
 r diskonteringsfaktor, skillnaden mellan ränta och BNP-tillväxt nominellt

Av detta uttryck framgår att den initiala nettoskulden D_{t_0} inte får vara större än att den kan betalas tillbaka genom nuvärdet av framtidens primära finansiella sparande.

3.2 Indikatorer på finansiell hållbarhet

Offentligfinansiella hållbarhetsindikatorer är avsedda att kvantifiera hur mycket det offentliga sparandet måste justeras för att den offentliga sektorns intertemporala budgetrestriktion ska vara uppfylld, så att finansiell hållbarhet kan nås. De indikatorer som används i denna proposition är S1 och S2, båda framtagna av Europeiska kommissionen.⁶ Europeiska kommissionen har nyligen tagit fram ytterligare en indikator, S0, för att bredda hållbarhetsanalysen än mer. S0 anger om det finns risk för att finanspolitiken måste läggas om inom ett år. Eftersom syftet med detta avsnitt är att analysera finanspolitikens hållbarhet på lång sikt kommer den sistnämnda inte att behandlas vidare.⁷

3.2.1 S1

S1-indikatorn utgår från den offentliga sektorns intertemporala budgetrestriktion, men är definierad fram till ett visst slutår där skulden som andel av BNP ska uppgå till ett visst värde. Till exempel har Europeiska kommissionen i sina beräkningar valt att definiera S1 så att bruttoskulden, i detta fall Maastrichtskulden, är 60 procent av BNP 2030.

⁵ Utvecklingen av den framtida befolkningen beskrivs närmare i Sveriges framtida befolkning 2013–2060, Demografiska rapporter (SCB 2012:2).

⁶ Hur S1 och S2-indikatorerna härleds från det intertemporala budgetvillkoret går att läsa om i Sustainability report 2009, European Economy 9 (Europeiska kommissionen 2009).

⁷ Se Fiscal Sustainability Report 2012 (Europeiska kommissionen 2012).

S1 anger hur stor förstärkning eller försvagning av sparandet som behövs för att skulden ska uppgå till den valda nivån vid periodens slut. Om 2030 sätts som slutår och slutskulden sätts till 60 procent innebär t.ex. ett S1 lika med 1 att det offentliga primära sparandet, permanent och omgående, måste förstärkas med 1 procent av BNP för att skulden som andel av BNP ska uppgå till 60 procent av BNP 2030. S1 definieras i denna proposition enligt följande:

$$S1 = rD_{t_0} + \frac{r(D_{t_0} - D_T)}{(1+r)^T - 1} + \left[- \frac{\sum_{i=t_0+1}^T \frac{\Delta PB_i}{(1+r)^{i-t_0}}}{\sum_{i=t_0+1}^T \frac{1}{(1+r)^{i-t_0}}} - PB_{t_0} \right]$$

S1	permanent budgetförstärkning, andel av BNP
i	index för året
t_0	startår= 2014
T	slutår=2030
D	Maastrichtskuld, andel av BNP
D_T	Maastrichtskuld år T, andel av BNP
PB	primärt finansiellt sparande, andel av BNP
r	diskonteringsfaktor, skillnaden mellan ränta och BNP-tillväxt nominellt

Om de tre komponenterna i uttrycket ovan benämns med A, B och C så kan S1 skrivas om till

$$S1 = A + B + C$$

Den första komponenten, A, anger hur mycket budgeten måste justeras för att täcka ränteutgifterna för den Maastrichtskuld som gäller under startåret. Den andra komponenten, B, beskriver hur mycket budgeten måste justeras för att skulden ska anpassas till den valda nivån slutåret. Den tredje komponenten, C, visar hur mycket budgeten måste justeras för att täcka de eventuella obalanser som uppkommer i det finansiella sparandet under perioden fram till slutåret.

I beräkningarna av S1 i denna proposition antas att Maastrichtskulden ska vara 60 procent av BNP år 2030.

3.2.2 S2

På samma sätt som S1-indikatorn utgår även S2-indikatorn från den offentliga sektorns intertemporala budgetrestriktion. Till skillnad från S1 har S2-indikatorn inget slutår och inget slutvärde på skulden, utan definieras för en oändlig tid framöver.

S2 anger hur stor budgetförstärkning eller budgetförsvagning som behövs för att det intertemporala budgetvillkoret ska vara uppfyllt. Om S2 är 1 betyder detta att det offentliga sparandet, permanent och omgående, måste förstärkas med 1 procent av BNP för att den offentliga sektorns intertemporala budget ska vara i balans. S2 definieras i denna proposition enligt följande:

$$S2 = rD_{t_0} + \left[-r \sum_{t=t_0+1}^{t_b} \frac{PB_t}{(1+r)^{t-t_0}} \right] + \left[- \frac{PB_{t_b}}{(1+r)^{t_b-t_0}} \right]$$

S2	permanent budgetförstärkning, andel av BNP
t	årsindex
t_0	startår
t_b	slutår för framskrivning
D	nettoskuld som andel av BNP
PB	primärt finansiellt sparande, andel av BNP
r	diskonteringsfaktor, skillnaden mellan ränta och BNP-tillväxt nominellt

Om de tre komponenterna i uttrycket ovan benämns med D, E1 och E2 så kan S2 skrivas om till

$$S2 = D + E1 + E2$$

Den första komponenten, D, anger hur mycket budgeten måste justeras för att täcka ränteutgifterna för den nettoskuld som gäller under startåret. Den andra och tredje komponenten visar hur mycket budgeten måste justeras för att täcka de eventuella obalanser som uppkommer i det finansiella sparandet. Den andra komponenten, E1, avser perioden fram till och med 2098 och den tredje komponenten, E2, tiden därefter. I den tredje komponenten antas det primära sparandet ligga kvar på 2099 års nivå i alla efterkommande perioder. Beroende på hur stort det primära sparandet är år 2099 kan den tredje komponenten få stor vikt för värdet på S2. Både den andra och den tredje komponenten diskonteras med räntan. Om räntan höjs

värderas dagens balanser relativt morgondagens högre än tidigare. Därför påverkas dessa komponenter även av ränteantagandet.

3.2.3 Tolkning, fördelar och nackdelar med S1 och S2

S1 och S2 har olika fördelar och nackdelar och kompletterar därför varandra i bedömningen av den finansiella hållbarheten.⁸ Båda är mått på den offentligfinansiella obalansen och mäter hur mycket den årliga budgeten måste förändras för att uppnå finansiell hållbarhet.

Indikatorerna visar dock inte hur anpassningen ska ske t.ex. genom förändringar av skatterna alternativt utgifterna eller både och. Ett sätt att se på S1 och S2 är som ett skattegap som måste slutas. Måtten visar då på hur mycket skatten måste höjas eller sänkas, i procent av BNP, för att finanspolitiken ska vara finansiellt hållbar. En sådan tolkning är dock rent statisk och omfattar inte eventuella beteendeförändringar till följd av förändringarna i skatten. En höjning av skatten kan t.ex. medföra att arbetsutbudet faller och att det därför krävs en större skattehöjning än vad måtten anger för att nå finansiell hållbarhet.

Negativa värden på S1 och S2 ska inte tolkas som ett mått på budgetutrymme. Vidare betyder inte en avvikelse från noll nödvändigtvis att budgeten måste förstärkas eller försvagas permanent och omgående. Tolkningen är snarare att det finns en finansiell obalans där det behövs en utvidgad analys för att bedöma när och varför obalansen uppkommer, men även när obalansen behöver justeras.

S2 ger en bild av den finansiella hållbarheten ur ett oändligt tidsperspektiv. Den oändliga tidshorisonten skapar dock en stor osäkerhet i beräkningarna, då framtiden naturligtvis ter sig mer osäker ju längre fram i tiden man blickar.

S1 är en ändlig version av S2 där målet är att nå en viss skuld vid en viss tidpunkt. Syftet med S1 är att skapa ett tydligt finansiellt mål för finanspolitiken som kan utvärderas utifrån om och hur målet kan nås. Genom att välja olika

tidpunkter då målet måste uppnås ställs olika krav på finanspolitiken. Om målet ligger i en snar framtid ställs högre krav på finanspolitiken eftersom möjligheterna att anpassa det offentliga sparandet sker under en mer begränsad period. Samtidigt bortser man då från de utmaningar och möjligheter för finanspolitiken som uppkommer bortom slutdatumet t.ex. framtida tillväxt och demografisk utveckling. Med ett högt satt skuldmål finns det en risk att hållbarheten efter slutdatumet kan ifrågasättas då en högre skuld vältrar över ett större åtagande till kommande generationer. Omvänt kan ett för lågt satt skuldmål belasta nuvarande generationer på ett orimligt hårt sätt jämfört med kommande generationer.

4 Känsligheten i beräkningarna

Beräkningarna i scenariot Oförändrat beteende baseras på en stor mängd antaganden. För att uppskatta känsligheten i kalkylerna, utöver de scenarier som presenteras i avsnitt 11 i 2014 års ekonomiska vårproposition, redovisas här även hur känslig den finansiella hållbarheten är med avseende på några av antagandena. Uppskattningen görs genom att beräkna skillnaden i S1 respektive S2 jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

Känslighetsanalyserna är statiska i den meningen att endast ett antagande i taget ändras. Andra antaganden som är mer eller mindre beroende av ändringen justeras inte. Dessutom kan vissa av förändringarna vara svåra att genomföra utan aktiva offentliga åtgärder som ökar de offentliga utgifterna. Till exempel är det svårt att se att integrationen på arbetsmarknaden skulle kunna förbättras utan åtgärder som stimulerar till detta.

Utöver känslighetsanalyserna redovisas även de övriga scenarier som presenterats mer ingående i avsnitt 11 i 2014 års ekonomiska vårproposition.

4.1 Mer fritid

Ekonomisk tillväxt och ökat välstånd kan ändra prioriteringarna och öka efterfrågan på fritid. En sådan utveckling kan medföra att antalet

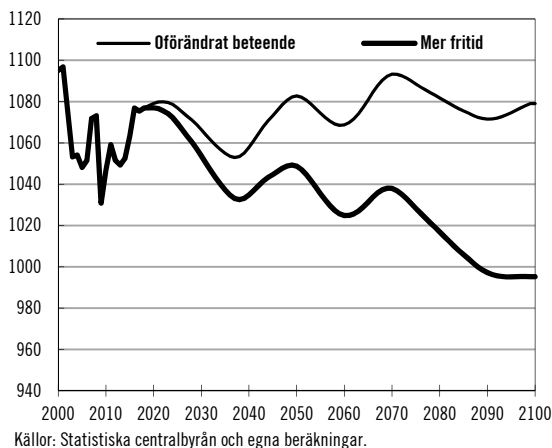
---

⁸ I Public Finances in EMU 2011, European Economy 3, 2011, Europeiska kommissionen, Part IV, listas ett antal olika ansatser för att bedöma den finansiella hållbarheten.

arbetade timmar i ekonomin minskar. I denna känslighetsanalys uppskattas hur känsliga beräkningarna är givet en sänkning av medelarbetstiden i ekonomin över tid. I beräkningen antas att medelarbetstiden minskar med 0,1 procent varje år från 2019 och fram till 2099 utöver de förändringar som uppkommer till följd av demografins utveckling.

Diagram 4.1 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

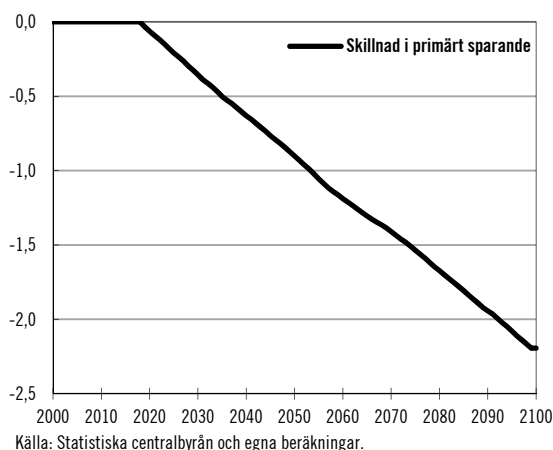
Timmar i befolkningen 15-74 år.

I diagram 4.1 kontrasteras utvecklingen av det genomsnittliga antalet arbetade timmar för scenariot Mer fritid jämfört med scenariot Oförändrat beteende. Jämfört med scenariot Oförändrat beteende, där antalet arbetade timmar är knappt 1080 per år och person, faller antalet timmar till drygt 995 år 2100.

Diagram 4.2 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Mer fritid och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

Med ett större fritidsuttag faller de offentliga inkomsterna utan att utgifterna faller i motsvarande mån. Skillnaden i det primära finansiella sparandet mellan scenariot

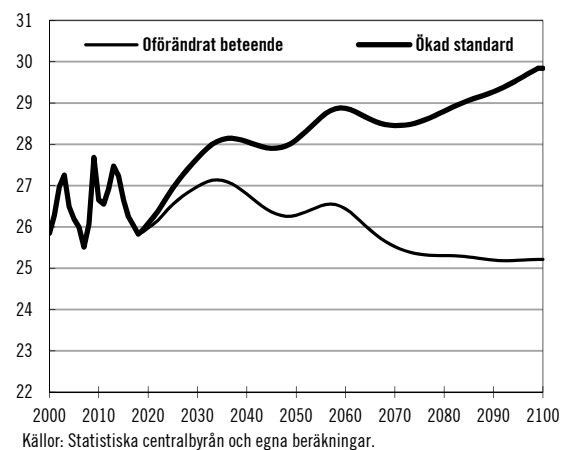
Oförändrat beteende och scenariot Mer fritid visas i diagram 4.2. De finansiella hållbarhetsmåten S1 respektive S2 försämras med 0,2 respektive 1,5 procent av BNP jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

4.2 Ökad standard

Ett ökat ekonomiskt välbstånd kan även innebära att efterfrågan på offentligt finansierade välfärdstjänster ökar. I denna känslighetsanalys beräknas hur den finansiella hållbarheten påverkas av ett utökat offentligt välfärdsåtagande. Utgifterna för bl.a. vård och äldreomsorg antas öka i en sådan omfattning att den offentliga konsumtionen växer 0,2 procent snabbare i volym per år än vad som är demografiskt motiverat (se diagram 4.3).

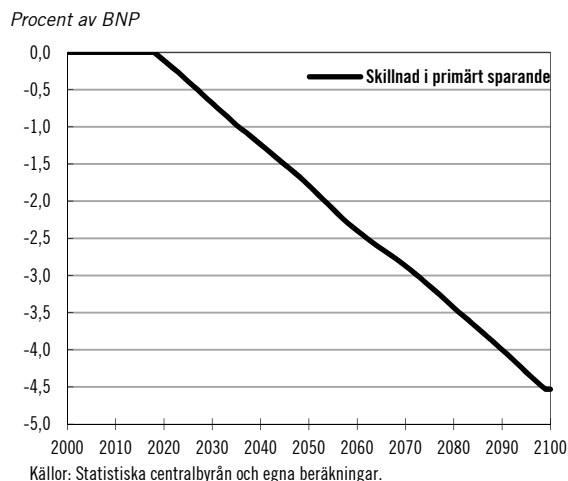
Diagram 4.3 Offentlig konsumtion

Procent av BNP

Det primära finansiella sparandet försämras kontinuerligt i och med att utgifterna ökar genom en kontinuerlig standardförbättring i offentlig konsumtion. Skillnaden i sparande gentemot scenariot Oförändrat beteende visas i diagram 4.4. S1 försämras med 0,3 och S2 med 3,2 procent av BNP jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

Diagram 4.4 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Mer välfärd och scenariot Oförändrat beteende

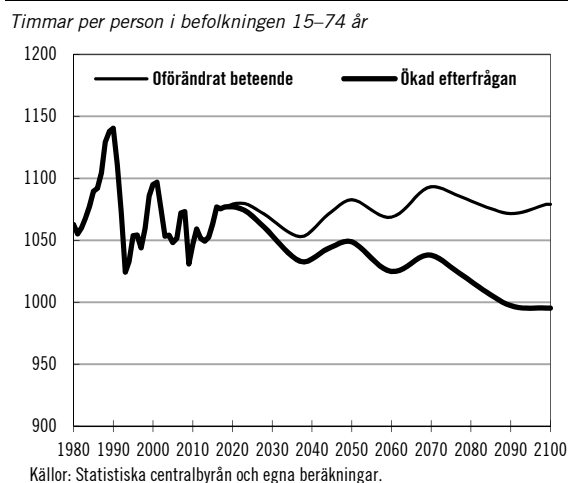

4.3 Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster

Scenariot Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster är en kombination av de antaganden som gäller i känslighetsanalysen Mer fritid och i Högre standard. Medelarbetstiden antas minska med 0,1 procent per år medan den offentliga konsumtionen antas öka med 0,2 procent per år mer än vad som är demografiskt betingat.

I diagram 4.5 visas utvecklingen av antalet arbetade timmar enligt detta scenario. I slutet av framskrivningsperioden är antalet arbetade timmar närmare 85 timmar lägre än i scenariot Oförändrat beteende.

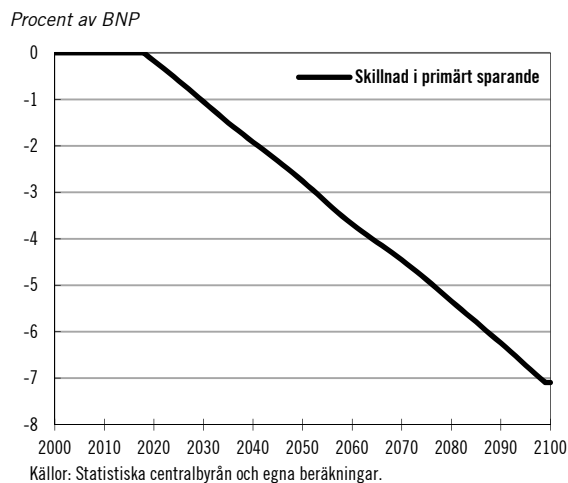
Diagram 4.5 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Det primära finansiella sparandet försämras succesivt och är 7 procent lägre som andel av

BNP än i scenariot Oförändrat beteende 2099. S1 försämras med 0,4 procent av BNP medan S2 försämras betydligt med 5,0 procent av BNP.

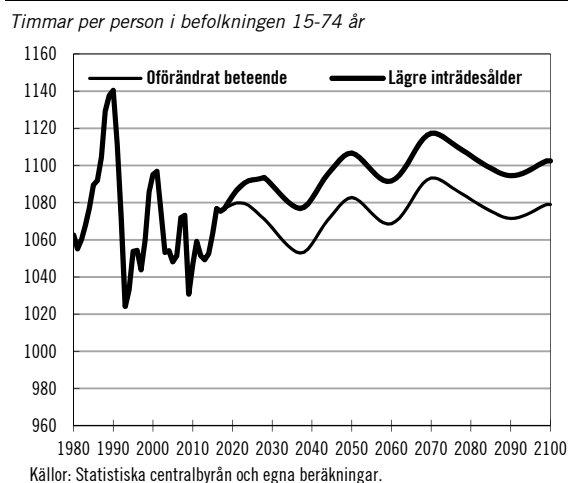
Diagram 4.6 Skillnad i det primära sparandet mellan scenariot Ökad efterfrågan på fritid och välfärdstjänster och scenariot Oförändrat beteende

4.4 Lägre inträdesålder

I denna känslighetsanalys antas den genomsnittliga inträdesåldern på arbetsmarknaden gradvis sänkas med ett år under perioden 2019-2028. Sänkningen sker genom att höja arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden för åldersgruppen 15–29 år. Antalet genomsnittligt arbetade timmar ökar därför fram till 2028 och är därefter omkring 23 timmar högre per år och sysselsatt jämfört med scenariot Oförändrat beteende (se diagram 4.7).

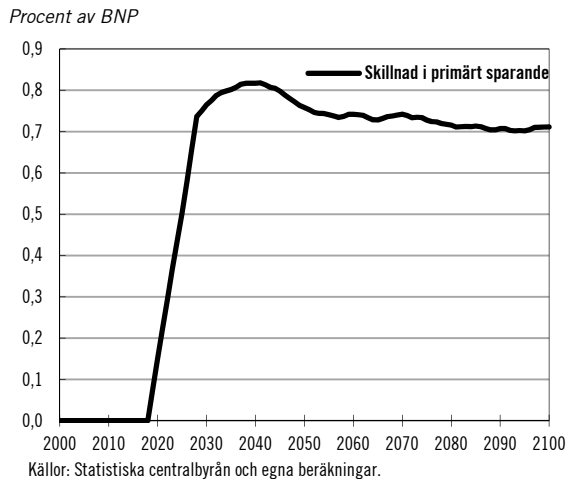
Diagram 4.7 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Fler arbetade timmar underlättar finansieringen av den offentliga välfärden genom att de

offentliga inkomsterna stärks. Även utgifterna minskar till följd av lägre transfereringar till hushållen. Det primära finansiella sparandet förbättras jämfört med scenariot Oförändrat beteende (se diagram 4.8). Den finansiella hållbarheten stärks och S1 förbättras med 0,3 och S2 med 0,7 procent av BNP.

Diagram 4.8 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Lägre inträdesålder och scenariot Oförändrat beteende

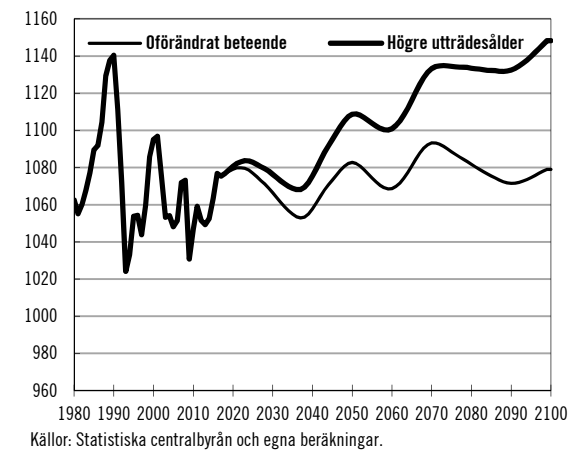

4.5 Högre utträdesålder

I och med att dödligheten vid varje given ålder minskar så ökar den återstående medellivslängden. Som beskrivs i avsnitt 11 i 2014 års ekonomiska vårproposition finns ett antal faktorer som pekar på att utträdesåldern kan förväntas öka framöver. I känslighetsanalysen Högre utträdesålder antas att utträdesåldern ökar successivt med hälften av ökningen i återstående medellivslängd vid 65 års ålder. Detta innebär att antalet förvärvsaktiva år som andel av antalet levnadsår i stort sett förblir oförändrat framöver. Förändringen sker gradvis i takt med att den återstående medellivslängden ökar. Utträdesåldern stiger då med drygt tre år mellan 2019 och 2100. Med en kontinuerligt ökande medellivslängd ökar även utträdesåldern succesivt och därmed blir även det genomsnittligt antal arbetade timmarna fler än jämfört med scenariot Oförändrat beteende. År 2100 är antalet timmar per person och år cirka 69 timmar högre jämfört med scenariot Oförändrat beteende. Detta illustreras i diagram 4.9.

Diagram 4.9 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

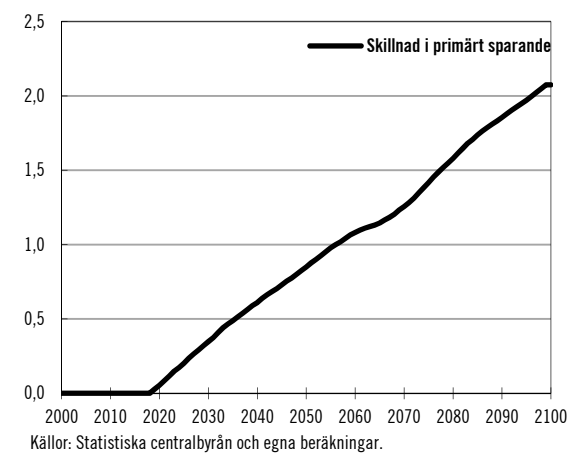
Timmar per person i befolkningen 15–74 år

En ökad utträdesålder både minskar de offentliga utgifterna och ökar de offentliga inkomsterna. Jämfört med scenariot Oförändrat beteende förbättras det primära finansiella sparandet gradvis med ökningen i utträdesåldern (se diagram 4.10). S1 förbättras med 0,1 och S2 med 1,5 jämfört med scenariot Oförändrat beteende.

Diagram 4.10 Skillnad i det primära sparandet mellan scenariot Högre utträdesålder och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

4.6 Ett längre arbetsliv

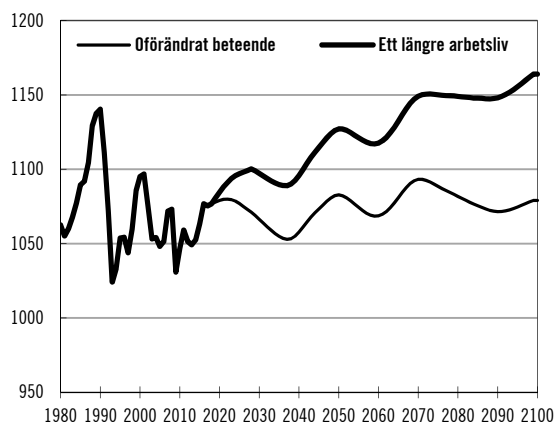
Scenariot Ett längre arbetsliv är en kombination av två antaganden där inträdesåldern antas sjunka och utträdesåldern antas öka på samma sätt som i känslighetsanalyserna Lägre inträdesålder och Högre utträdesålder. Den genomsnittliga inträdesåldern antas gradvis sänkas med ett år fram till 2028. Sänkningen sker genom att höja arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden för åldersgruppen 15–29 år. Utträdes-

åldern antas öka successivt med hälften av ökningen i återstående medellivslängd vid 65 års ålder. Detta innebär att antalet förvärvsaktiva år som andel av antalet levnadsår i stort sett förblir oförändrat framöver. Förändringen sker gradvis i takt med att den återstående medellivslängden ökar. Utträdesåldern stiger då med drygt tre år 2019–2099.

I diagram 4.11 visas utvecklingen i antalet arbetade timmar i genomsnitt i befolkningen i åldern 15–74 år. Den initiala ökningen beror främst på att inträdesåldern sänks med ett år fram till 2028. Därefter är ökningen betingad av att utträdesåldern ökar kontinuerligt när medellivslängden ökar.

Diagram 4.11 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

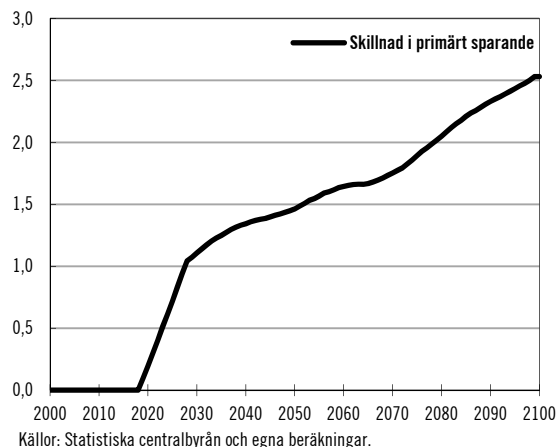
Timmar per person i befolkningen 15–74 år

Det primära finansiella sparandet förbättras initialt på grund av att inträdesåldern sjunker jämfört med scenariot Oförändrat beteende (se diagram 4.12). Den fortsatta förbättringen därefter tillkommer på grund av en långsamt stigande utträdesålder. S1 förbättras med 0,5 och S2 med 2,0 procent av BNP.

Diagram 4.12 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Ett längre arbetsliv och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

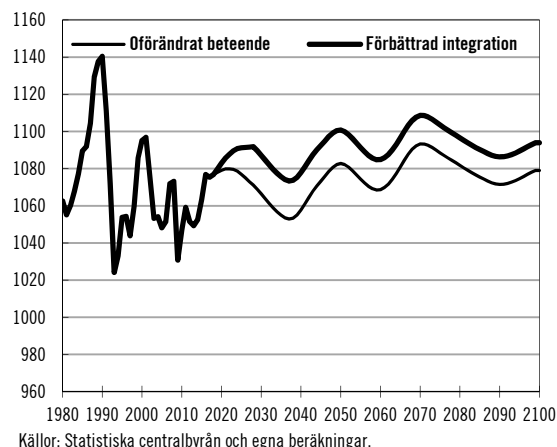

4.7 Förbättrad integration

I denna känslighetsanalys antas att arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden bland utrikes födda på sikt närmar sig nivåerna för inrikes födda. Skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda antas minska gradvis med en tredjedel fram till 2028. Därefter antas skillnaden bestå. Antalet arbetade timmar blir omkring 15 timmar högre än i scenariot Oförändrat beteende per person och år, medan arbetslösheten i åldrarna 15–74 år blir 0,4 procentenheter lägre. Detta illustreras i diagram 4.13.

Diagram 4.13 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

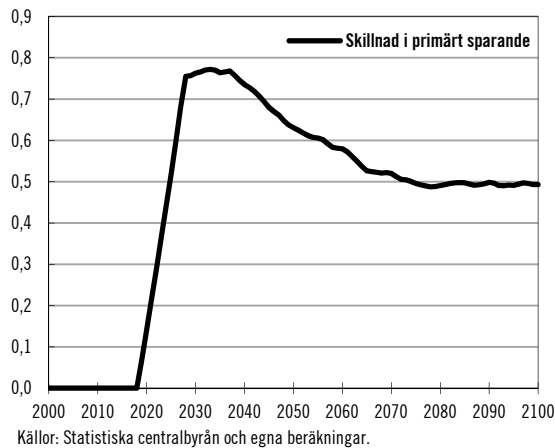
Timmar per person i befolkningen 15–74 år

Det primära finansiella sparandet förbättras (se diagram 4.14) och S1 förbättras med 0,3 procent av BNP medan S2 stärks med 0,5 procent av BNP.

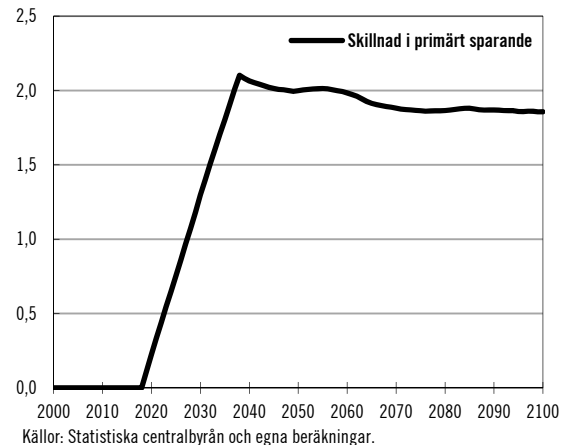
Diagram 4.14 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Förbättrad integration och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

Diagram 4.16 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Ökad kvinnligt arbetskraftsdeltagande och scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

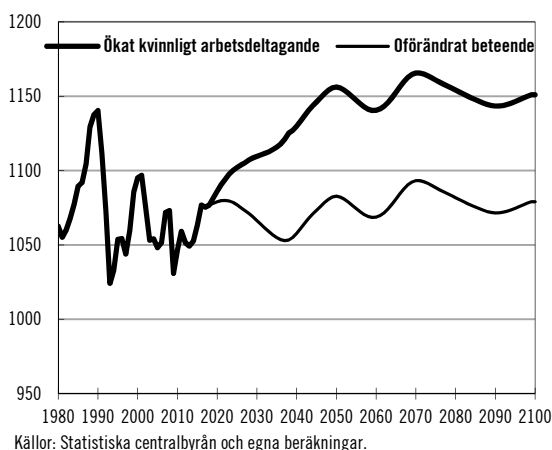

4.8 Ökat kvinnligt arbetskraftsdeltagande

I denna känslighetskalkyl antas att de skillnader som finns i arbetsmarknadsdeltagande mellan män och kvinnor minskas till hälften över en tid på 20 år från 2019-2038. De skillnader som därefter är kvar blir bestående. Det genomsnittliga antalet arbetade timmar i befolkningsgruppen blir på sikt knappt 72 timmar högre än i scenariot Oförändrat beteende (se diagram 4.15).

Diagram 4.15 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Timmar per person i befolkningen 15-74 år

Det finansiella sparandet förstärks (se diagram 4.16) och S1 och S2 förbättras av denna förändring med 0,5 respektive 1,7 procent av BNP.

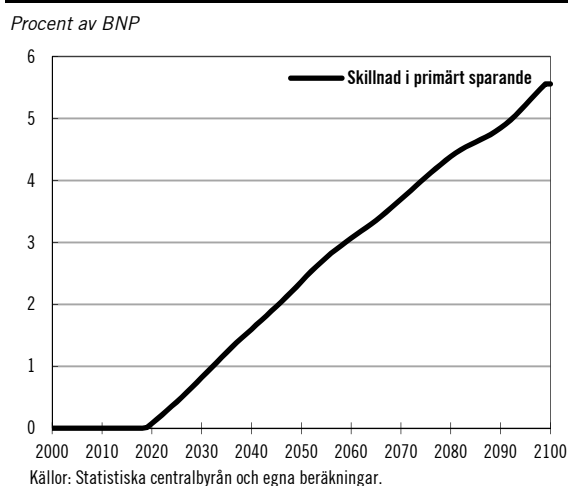
4.9 Förbättrad hälsa

En invändning mot att en åldrande befolkning medför ökade utgifter för vård och omsorg, är att de äldre blir friskare och att kostnaderna för vård snarare ökar mot slutet av livet än med stigande ålder. En framskrivning med oförändrade kostnader per åldersklass överdriver därför det framtida kostnadstrycket. I denna känslighetsanalys, Förbättrad hälsa, flyttas de åldersspecifika kostnaderna för sjukvård och äldreomsorg för de äldre fram successivt när den återstående livslängden för 65-åringar stiger. Under perioden 2019-2099 flyttas de åldersspecifika kostnaderna successivt fram med fem år för personer i åldern 65 år och äldre. Vård- och omsorgsbehovet för t.ex. en 80-årig man 2099 antas därför vara detsamma som för en 75-årig man 2018. Det innebär att åldersprofilerna förskjuts något mindre än den ökade medellivslängden för 65-åringar, som ökar med drygt 6 procent. Det bör noteras att det inte är självklart att vårdbehovet vid olika åldrar minskar när medellivslängden ökar. Medicinska landvinningar gör att fler uppnår en hög ålder trots dålig hälsa, vilket kan leda till att det

genomsnittliga vårdbehovet vid olika åldrar ökar.⁹

Förändringen i antagandet medför att de offentliga utgifterna kontinuerligt blir allt lägre än i scenariot Oförändrat beteende. Effekten på det primära finansiella sparandet visas i diagram 4.17. S1 förbättras med 0,3 och S2 med 3,7 procent av BNP.

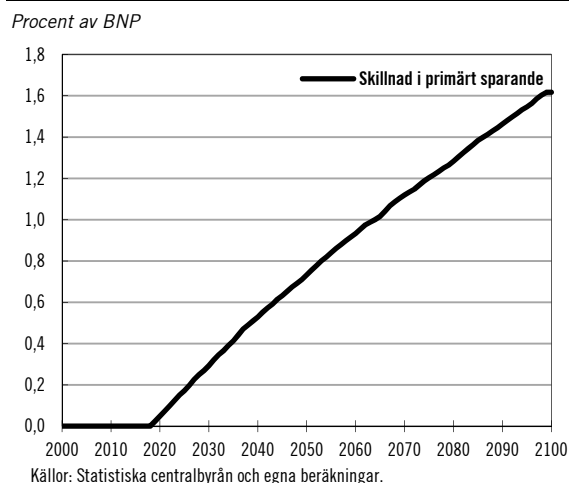
Diagram 4.17 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Förbättrad hälsa och scenariot Oförändrat beteende

4.10 Högre produktivitet i offentlig sektor

I scenariot Oförändrat beteende antas tillväxten i arbetsproduktivitet i offentlig sektor vara noll. I känslighetsanalysen Högre produktivitet i offentlig sektor antas att arbetsproduktiviteten ökar med 0,1 procent per år för hela den offentliga sektorn. På sikt innebär detta att färre personer behöver vara sysselsatta inom offentlig sektor för att producera samma antal tjänster utan att kvaliteten försämras. Det förändrade antagandet innebär att den offentliga sektorns utgifter kontinuerligt blir lägre än i scenariot Oförändrat beteende och att det primära finansiella sparandet successivt förstärks (se diagram 4.18). S1 förbättras med 0,2 och S2 med 1,1 procent av BNP.

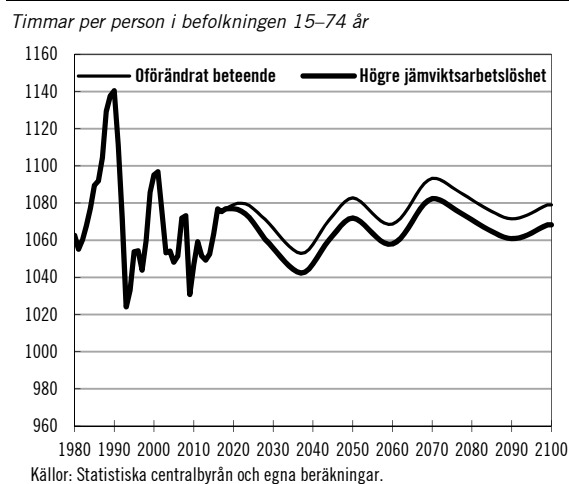
Diagram 4.18 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Högre produktivitet och scenariot Oförändrat beteende

4.11 Högre jämviktsarbetslöshet

I scenariot Oförändrat beteende antas att jämviktsarbetslösheten är knappt 5,6 procent på lång sikt. I denna känslighetsanalys antas jämviktsarbetslösheten vara en procent högre på grund av att sysselsättningen är en procentenhet lägre. Detta minskar antalet arbetade timmar med drygt 13 timmar per person och år, vilket illustreras i diagram 4.19.

Diagram 4.19 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

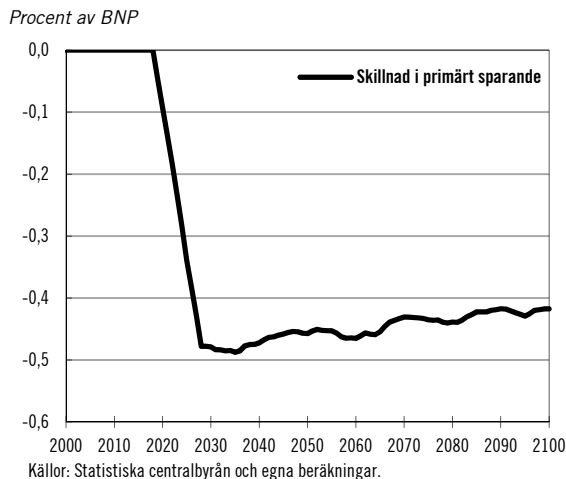

Det primära finansiella sparandet försämras med mellan 0,4 och 0,5 procentenheter av BNP jämfört med scenariot Oförändrat beteende då både inkomsterna stiger och utgifterna minskar (se diagram 4.20). S1 försvagas med 0,2 och S2 med 0,4 procent av BNP.

⁹ Se exempelvis Klevmarken och Lindgren red., *Simulating an Ageing Population – A microsimulation approach applied to Sweden*, Contributions to Economic Analysis 285, 2008.

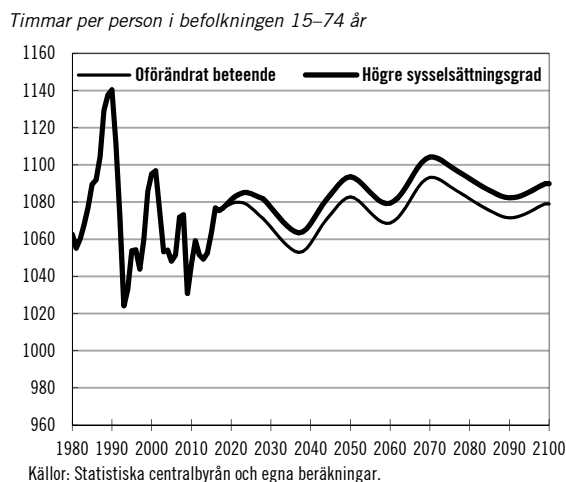
Diagram 4.20 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Högre jämviktsarbetslöshet och scenariot Oförändrat beteende

4.12 Högre sysselsättningsgrad

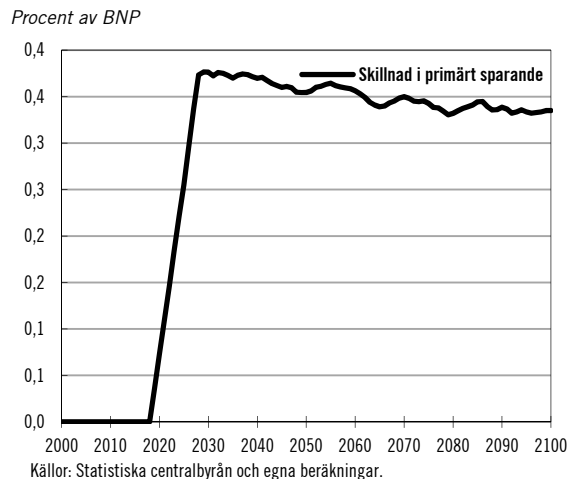
I känslighetskalkylen Högre sysselsättningsgrad antas att både sysselsättning och arbetskraft är en procentenhet högre än i scenariot Oförändrat beteende. Därmed är arbetslösheten i relativa tal oförändrad. Detta ökar antalet arbetade timmar per person i befolkningen 15–75 år med knappt 11 timmar (se diagram 4.21).

Diagram 4.21 Genomsnittligt antal arbetade timmar per år

Det primära finansiella sparandet försämras med drygt 0,3 procentenhet av BNP jämfört med scenariot Oförändrat beteende då både inkomsterna stiger och utgifterna minskar. Detta illustreras i diagram 4.22. S1 förbättras med 0,2 procent av BNP och S2 med 0,3 procent av BNP.

Diagram 4.22 Skillnad i primärt sparande mellan scenariot Högre sysselsättningsgrad och scenariot Oförändrat beteende

4.13 Sammanfattning av känslighetsanalyserna

I tabell 4.1 sammanfattas hur känsliga beräkningarna är för förändringar i antaganden.

Tabell 4.1 Förändring i S1 och S2 jämfört med scenariot Oförändrat beteende

Procent av BNP

	$\Delta S1$	$\Delta S2$
Mer fritid	0,2	1,5
Ökad standard	0,3	3,2
Ökad efterfrågan på fritid och välfärdstjänster	0,4	5,0
Lägre inträdesålder	-0,3	-0,7
Högre utträdesålder	-0,1	-1,5
Ett längre arbetsliv	-0,5	-2,0
Förbättrad integration	-0,3	-0,5
Ökat kvinnligt arbetskraftsdeltagande	-0,5	-1,7
Förbättrad hälsa	-0,3	-3,7
Högre produktivitet i offentlig sektor	-0,2	-1,1
Högre jämviktsarbetslöshet	0,2	0,4
Högre sysselsättningsgrad	-0,2	-0,3

Anm.: S1 är -2,4 och S2 är -1,6 i scenariot Oförändrat beteende. Positiva värden anger en försämring av hållbarheten medan negativa värden anger en förbättring.
Källa: Egna beräkningar.

5 Tabellbilaga

5.1 Scenariot Oförändrat beteende

Tabell 1: Makroekonomiska förutsättningar

	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Procentuell förändring								
Befolkning, 15-74 år	0,6	0,4	0,1	0,3	0,1	0,1	0,3	0,2
Arbetskraft, 15-74 år	1,1	0,5	0,3	0,1	0,3	0,1	0,2	0,3
Sysselsatta, 15-74 år	1,0	0,9	0,3	0,0	0,3	0,2	0,2	0,3
Arbetade timmar	0,3	0,6	0,2	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3
Produktivitet i näringslivet	1,7	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
BNP, fasta priser	1,5	2,3	1,9	1,8	2,3	2,0	2,2	2,2
BNP, per capita	0,7	1,4	1,2	1,5	2,0	1,7	2,0	1,9
BNP-produktivitet	1,2	1,7	1,7	1,8	1,9	1,8	1,9	2,0
BNP-deflator	0,8	2,0	2,1	2,2	2,0	2,0	1,8	1,7
KPI, årsgenomsnitt	-0,0	2,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Timlön	2,4	3,7	3,8	4,0	3,9	3,9	3,8	3,7
<i>Procent</i>								
Realränta	2,2	1,6	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Sysselsättningsgrad, 15-74 år	65,7	67,1	67,3	66,6	66,1	67,6	66,7	67,4
ILO-arbetslöshet, 15-74 år	8,0	5,9	5,9	6,1	6,2	5,8	5,7	5,6

I tabellerna nedan är enheten andel av BNP

Tabell 2: Offentlig konsumtion

	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Summa konsumtion	27,5	25,8	26,0	27,0	26,8	26,3	26,4	25,2
Utbildning	6,7	6,5	6,6	6,7	6,3	6,1	6,2	5,6
Omsorg	4,4	4,3	4,4	5,1	5,6	5,8	6,1	6,7
Sjukvård	6,3	6,0	6,1	6,3	6,3	6,2	6,1	5,7
Övrig verksamhet	10,0	9,0	9,0	8,9	8,6	8,2	8,1	7,1

Tabell 3: Skatter och avgifter

	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Skatter och avgifter	44,2	43,9	44,0	44,2	44,2	44,1	44,2	44,2
Hushållens direkta skatter och avgifter	15,8	15,9	15,8	15,7	15,7	15,6	15,7	15,8
Företagens direkta skatter	2,6	3,0	3,1	3,1	3,1	3,0	3,0	3,0
Indirekta skatter exkl. löneberoende indirekta skatter	13,5	13,0	13,1	13,5	13,4	13,4	13,4	13,3
Arbetsgivaravgifter inkl. löneberoende indirekta skatter	12,3	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,1	12,2

Tabell 4: Offentliga transfereringar

	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Summa transfereringar	19,5	17,6	17,5	17,4	17,2	16,7	16,9	16,8
Transfereringar till hushåll	16,0	14,5	14,4	14,3	14,1	13,6	13,8	13,7
Ålderdom	8,8	8,5	8,4	8,1	7,9	7,5	7,7	7,6
Ohälsa	2,8	2,5	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Barn/familj/studier	2,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Arbetsmarknad	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Övrigt	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Transfereringar till företag och utland	3,5	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1

Tabell 5: Ålderspensionssystemet

	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Inkomster	6,9	6,9	7,0	6,7	6,5	6,4	6,3	6,1

Avgifter	6,3	6,1	6,1	6,1	6,2	6,2	6,2	6,2
Räntor, utdelningar m.m.	0,7	0,7	0,8	0,6	0,3	0,2	0,1	-0,1
Utgifter	7,1	7,3	7,2	6,9	6,8	6,4	6,6	6,4
Pensioner	7,0	7,2	7,0	6,8	6,7	6,3	6,5	6,3
Övrigt	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Finansiellt sparande	-0,2	-0,4	-0,2	-0,2	-0,3	0,0	-0,3	-0,3
Finansiella tillgångar, netto	29,1	22,5	20,8	14,0	7,6	5,0	2,4	-3,2

Tabell 6: Offentliga finanser	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Primära inkomster	47,8	46,9	47,1	47,3	47,3	47,1	47,2	47,1
Skatter och avgifter	44,2	43,9	44,0	44,2	44,2	44,1	44,2	44,2
Övriga inkomster	3,6	3,0	3,0	3,1	3,1	3,0	3,0	2,9
Primära utgifter	50,3	46,6	46,7	47,7	47,2	46,1	46,5	44,9
Transfereringar	19,5	17,6	17,5	17,4	17,2	16,7	16,9	16,8
Konsumtion	27,5	25,8	26,0	27,0	26,8	26,3	26,4	25,2
Investeringar	3,4	3,1	3,4	3,4	3,4	3,3	3,3	3,0
Primärt finansiellt sparande	-2,5	0,3	0,3	-0,4	0,0	1,0	0,7	2,2
Kapitalinkomster, netto	1,2	0,9	0,4	0,6	0,5	1,0	1,5	6,7
Finansiellt sparande	-1,3	1,2	0,7	0,2	0,6	1,9	2,2	9,0
Finansiell ställning								
Mastrichtskuld	40,6	31,9	29,4	19,9	13,4	0,1	0	0
Nettoskuld	-25,1	-20,4	-21,4	-22,5	-20,5	-28,8	-38,6	-150,8

5.2 Scenariot Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster

Tabell 1: Makroekonomiska förutsättningar

Procentuell förändring	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Befolkning, 15-74 år	0,6	0,4	0,1	0,3	0,1	0,1	0,3	0,2
Arbetskraft, 15-74 år	1,1	0,5	0,3	0,1	0,3	0,1	0,2	0,3
Sysselsatta, 15-74 år	1,0	0,9	0,3	0,0	0,3	0,2	0,2	0,3
Arbetade timmar	0,3	0,6	0,1	-0,0	0,2	0,1	0,2	0,2
Produktivitet i näringslivet	1,7	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
BNP, fasta priser	1,5	2,3	1,8	1,7	2,1	1,8	2,0	1,9
BNP, per capita	0,7	1,4	1,1	1,3	1,8	1,5	1,8	1,6
BNP-produktivitet	1,2	1,7	1,7	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8
BNP-deflator	0,8	2,0	2,1	2,2	2,1	2,2	2,0	2,1
KPI, årsgenomsnitt	-0,0	2,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Timlön	2,4	3,7	3,8	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0
<i>Procent</i>								
Realränta	2,2	1,6	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Sysselsättningsgrad, 15-74 år	65,7	67,1	67,3	66,7	66,1	67,6	66,7	67,4
ILO-arbetslöshet, 15-74 år	8,0	5,9	5,9	6,1	6,2	5,8	5,7	5,6

I tabellerna nedan är enheten andel av BNP

Tabell 2: Offentlig konsumtion	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Summa konsumtion	27,5	25,8	26,1	28,0	28,7	29,1	30,2	32,5
Utbildning	6,7	6,5	6,6	6,9	6,8	6,8	7,1	7,3
Omsorg	4,4	4,3	4,4	5,3	6,0	6,4	7,0	8,8

Sjukvård	6,3	6,0	6,1	6,6	6,7	6,8	7,0	7,3
Övrig verksamhet	10,0	9,0	9,0	9,2	9,2	9,1	9,2	9,1

Tabell 3: Skatter och avgifter	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2099
Skatter och avgifter	44,2	43,9	44,1	44,3	44,4	44,4	44,6	45,0
Hushållens direkta skatter och avgifter	15,8	15,9	15,8	15,8	15,8	15,7	15,9	16,1
Företagens direkta skatter	2,6	3,0	3,1	3,0	3,0	2,9	2,9	2,7
Indirekta skatter exkl. löneberoende indirekta skatter	13,5	13,0	13,1	13,5	13,6	13,6	13,7	13,8
Arbetsgivaravgifter inkl. löneberoende indirekta skatter	12,3	12,0	12,0	12,0	12,1	12,1	12,2	12,5

Tabell 4: Offentliga transfereringar	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Summa transfereringar	19,5	17,6	17,5	17,5	17,3	16,8	17,1	17,3
Transfereringar till hushåll	16,0	14,5	14,4	14,4	14,2	13,7	14,1	14,2
Ålderdom	8,8	8,5	8,4	8,2	8,0	7,6	7,9	8,0
Ohälsa	2,8	2,5	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6	2,7
Barn/familj/studier	2,2	2,0	2,0	2,1	2,0	2,0	2,1	2,1
Arbetsmarknad	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Övrigt	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Transfereringar till företag och utland	3,5	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1

Tabell 5: Ålderspensionssystemet	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Inkomster	6,9	6,9	7,0	6,7	6,5	6,4	6,3	6,3
Avgifter	6,3	6,1	6,1	6,2	6,2	6,2	6,3	6,4
Räntor, utdelningar m.m.	0,7	0,7	0,9	0,6	0,3	0,2	0,1	-0,1
Utgifter	7,1	7,3	7,2	7,0	6,8	6,4	6,7	6,6
Pensioner	7,0	7,2	7,1	6,9	6,7	6,3	6,6	6,5
Övrigt	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Finansiellt sparande	-0,2	-0,4	-0,2	-0,3	-0,3	-0,0	-0,3	-0,3
Finansiella tillgångar, netto	29,1	22,5	20,8	14,0	7,5	4,7	2,1	-3,9

Tabell 6: Offentliga finanser	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Primära inkomster	47,8	46,9	47,1	47,5	47,7	47,7	48,0	48,6
Skatter och avgifter	44,2	43,9	44,1	44,3	44,4	44,4	44,6	45,0
Övriga inkomster	3,6	3,0	3,0	3,2	3,3	3,3	3,4	3,6
Primära utgifter	50,3	46,6	46,9	49,0	49,5	49,4	51,0	53,5
Transfereringar	19,5	17,6	17,5	17,5	17,3	16,8	17,1	17,3
Konsumtion	27,5	25,8	26,1	28,0	28,7	29,1	30,2	32,5
Investeringar	3,4	3,1	3,4	3,6	3,6	3,6	3,7	3,9
Primärt finansiellt sparande	-2,5	0,3	0,1	-1,4	-1,9	-1,8	-3,0	-4,9
Kapitalinkomster, netto	1,2	0,9	0,4	0,3	-0,5	-1,3	-2,6	-11,0
Finansiellt sparande	-1,3	1,2	0,5	-1,1	-2,4	-3,1	-5,6	-15,9
Finansiell ställning								
Statsskuld								
Mastrichtskuld	40,6	31,9	29,7	26,8	36,8	49,8	74,8	250,5
Nettoskuld	-25,1	-20,4	-21,2	-15,8	2,7	20,9	50,6	238,9

5.3 Scenariot Ett längre arbetsliv

Tabell 1: Makroekonomiska förutsättningar

Procentuell förändring	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Befolkning, 15-74 år	0,6	0,4	0,1	0,3	0,1	0,1	0,3	0,2
Arbetskraft, 15-74 år	1,1	0,5	0,5	0,1	0,4	0,2	0,3	0,3
Sysselsatta, 15-74 år	1,0	0,9	0,5	0,1	0,4	0,2	0,3	0,3
Arbetade timmar	0,3	0,6	0,5	0,1	0,4	0,2	0,3	0,3
Produktivitet i näringslivet	1,7	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
BNP, fasta priser	1,5	2,3	2,2	1,9	2,3	2,1	2,3	2,4
BNP, per capita	0,7	1,4	1,5	1,6	2,0	1,8	2,0	2,1
BNP-produktivitet	1,2	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	2,0	2,0
BNP-deflator	0,8	2,0	2,1	2,1	1,9	1,9	1,8	1,6
KPI, årsgenomsnitt	-0,0	2,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Timlön	2,4	3,7	3,8	4,0	3,9	3,9	3,8	3,6
<i>Procent</i>								
Realränta	2,2	1,6	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Sysselsättningsgrad, 15-74 år	65,7	67,1	67,7	68,7	68,6	70,6	70,2	72,9
ILO-arbetslöshet, 15-74 år	8,0	5,9	5,8	5,5	5,5	5,2	5,1	5,0

I tabellerna nedan är enheten andel av BNP

Tabell 2: Offentlig konsumtion	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Summa konsumtion	27,5	25,8	25,8	26,2	25,8	25,2	25,2	23,3
Utbildning	6,7	6,5	6,5	6,5	6,1	5,9	5,9	5,2
Omsorg	4,4	4,3	4,3	4,9	5,4	5,5	5,8	6,2
Sjukvård	6,3	6,0	6,1	6,1	6,1	5,9	5,8	5,3
Övrig verksamhet	10,0	9,0	8,9	8,6	8,3	7,9	7,7	6,6

Tabell 3: Skatter och avgifter	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Skatter och avgifter	44,2	43,9	44,0	44,1	44,0	43,9	44,0	43,8
Hushållens direkta skatter och avgifter	15,8	15,9	15,8	15,6	15,6	15,5	15,6	15,5
Företagens direkta skatter	2,6	3,0	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
Indirekta skatter exkl. löneberoende indirekta skatter	13,5	13,0	13,1	13,4	13,4	13,3	13,3	13,2
Arbetsgivaravgifter inkl. löneberoende indirekta skatter	12,3	12,0	12,0	11,9	12,0	12,0	12,0	12,1

Tabell 4: Offentliga transfereringar	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Summa transfereringar	19,5	17,6	17,4	16,9	16,6	16,1	16,3	15,8
Transfereringar till hushåll	16,0	14,5	14,3	13,9	13,5	13,0	13,2	12,7
Ålderdom	8,8	8,5	8,3	7,9	7,6	7,1	7,3	7,0
Ohälsa	2,8	2,5	2,5	2,6	2,6	2,5	2,5	2,5
Barn/familj/studier	2,2	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8
Arbetsmarknad	1,0	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Övrigt	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Transfereringar till företag och utland	3,5	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1

Tabell 5: Ålderspensionssystemet	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Inkomster	6,9	6,9	7,0	6,7	6,5	6,5	6,5	7,0
Avgifter	6,3	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1

Räntor, utdelningar m.m.	0,7	0,7	0,8	0,6	0,4	0,4	0,4	0,8
Utgifter	7,1	7,3	7,1	6,7	6,5	6,1	6,3	5,9
Pensioner	7,0	7,2	7,0	6,6	6,4	6,0	6,2	5,9
Övrigt	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Finansiellt sparande	-0,2	-0,4	-0,2	-0,0	0,0	0,4	0,3	1,1
Finansiella tillgångar, netto	29,1	22,5	20,7	14,8	10,5	10,4	11,0	25,5

Tabell 6: Offentliga finanser	2013	2018	2020	2030	2040	2050	2060	2100
Primära inkomster	47,8	46,9	47,0	47,1	47,0	46,8	46,9	46,5
Skatter och avgifter	44,2	43,9	44,0	44,1	44,0	43,9	44,0	43,8
Övriga inkomster	3,6	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9	2,7
Primära utgifter	50,3	46,6	46,5	46,4	45,6	44,4	44,5	41,8
Transfereringar	19,5	17,6	17,4	16,9	16,6	16,1	16,3	15,8
Konsumtion	27,5	25,8	25,8	26,2	25,8	25,2	25,2	23,3
Investeringar	3,4	3,1	3,4	3,3	3,3	3,2	3,1	2,8
Primärt finansiellt sparande	-2,5	0,3	0,5	0,7	1,4	2,4	2,4	4,8
Kapitalinkomster, netto	1,2	0,9	0,4	0,9	1,4	2,6	4,0	14,7
Finansiellt sparande	-1,3	1,2	0,9	1,6	2,8	5,0	6,4	19,4
Finansiell ställning								
Statsskuld								
Mastrichtskuld	40,6	31,9	29,1	12,7	0	0	0	0
Nettoskuld	-25,1	-20,4	-21,6	-29,9	-41,4	-65,7	-95,6	-331,7